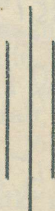

A-11816

Eevald Mänd

Roheline
paabulind

„Külvaja“ kirjastus Tallinn, Rataskaevu 6

1.

Raadios oli lastetund. Ja lastetunde armastas Heljo üle kõige. Suur ja väga mugavalt sisustatud saal oli hämar algavast talveõhtust. Virvenduvate tänavalaternate ekslev kuma kobas mööda seinu ja laskus ka vahel kümneaastase tüdruku käharpeale, mis oli mõtlikult toetunud vastu laia toolileeni. Heljol oli palju mõtlemist; nii palju mõtlemist, et ta isegi unustas kuulata juttu, mida raadioonu oma pikaldase häälega jutustas. Jõulud olid juba ukse ees, aga Heljol polnud veel kaugeutki kindel, mida isalt paluda jõulukingiks. Isa oli küll ütelnud, et eks ta katsu tuua, mida Heljo kõige rohkem armastab; ja siiamaani oli isa alati oma sõna pidanud. Kuid kas isa saab tuua jõuluks Heljole ka tõesti sellise kingi, nagu ta süda ihaldab, sest tänavu ta soovis õige isemoodi jõulukinki — rohelist paabulindu.

Oli lugenud kustki raamatust juttu säärasest imelisest linnust, kes oli istunud ühe pisikese tüdruku toas akna all puuris, ise roheline ja kõvera nokaga. Igal hommikul, kui oli väike tüdruk ärganud, oli ta hüüdnud: „Tere, madam!“ ja terveks päevaks tal oli jätkunud lõbusat tuju vilistamiseks ning lobisemiseks. Selline jõu-

lukink juba oleks midagi väärt! Mis on kõik kuldraamatud, värvpliatsid ja nukumajad sellega võrreldes! Kuid kas isa ka sellist kinki talle võib lubada?

„Sõitsid saanid, sõitsid reed
Mööda pikka talve teed.
Helisesid aisakellad . . .“

Trrr . . . See oli uksekell, mis lõi raadioaparaadist kostva jõululaulu pooleks. Heljo hüppas toolilt ja hüüdes: „Isa! Isa!“ jooksis ust avama. Kuid kui ta seisis avatud uksele, tõmbus ta kohmetunult tagasi, sest see polnudki isa, vaid keegi võõras poiss, kes ukse taga seisis. Ka poiss, nähes enda ees endast veidike nooremat tüdrukut, oli väga jahmunud. Kuid siis ta kahmas peast mütsi, tegi ilusa kumarduse, tõmbas taskust kokkurullitud paberilehe ja ulatas selle tüdrukule.

„Mis asi see on?“ küsis Heljo, kuid poiss vaikis kohmetunult. Ta veeretab näppude vahel oma üsna viletsas seisukorras olevat mütsi. Tal olid auklikud kingad, paljad sääred ja ta palitu oli armetu oma aukude rohkuses. Nii ta seisis ja vaikis. Ja kui Heljo ikkagi veel ei saanud mingit seletust selle paberi üle, mis ta käes kokkurullitult viibis, hakkas ta seda lahti harutama. Oi, see oli võidunud! Kuid sellele oli midagi kirjutatud. Võib-olla et see närudes külapoiss arvas, et ta ei oskagi lugeda. Heljo tegi väga asjaliku näo, nagu ta oli näinud Almat köögis tegevat, kui ta luges kirja, ja hakkas aegamööda suurte selgete lapsekirjatähtedega

kirjutatud kirja lugema: „Palun lugupeetud kaaskodanikke abistada vaest poissi, kelle ema on haige ja kel pole raha söögi ostmiseks ja korteriüüriks.“ All oli paar-kolm pliiatsiga kirjutatud nime ja sinna juurde märgitud, mitu senti keegi oli andnud. Terve see asi jäi kaunis segaseks Heljole, kuid tal oli siiski selge, et poisil on haige ema ja ta tahab saada raha, et emale leiba osta.

„Aga kui sul on raha tarvis, miks sa siis isa käest ei küsi?“ ta küsis.

„Mul polegi isa. Suri ära.“

„Mul on küll isa, aga mul pole ema,“ ütles Heljo. Nii siis oli ka lapsi, kel polnud isa.

„Aga kas sa tohid korjata raha sedasi?“ Ta oli kuulnud vanu inimesi nii küsivat ja seepärast esitaski ta selle küsimuse asjaliku häälega.

„Ega ei tohiks küll,“ ütles poiss väga vaikselt. „Aga mis ma teen? Ema on juba mitu päeva haige. Korteriüür on maksmata ja peremees ähvardab, et kui meie ei maksa, siis tõstab ta meid jõuluks tänavale.“

Kõik see oli väga arusaadamatu väikesele kähharpeakesele, kel oli ilus kodu ja midagi ei puudunud. Ta vaatas teisele tükki aega imestudes otsa ja ütles siis:

„Kas teie siis kustki raha ei saa?“

„Ema saab neliteist krooni kuus hoo-
lekandest, aga igaüks teab, et sellega ei saa ära elada.“

„Jah, ega ei saa küll,“ arvas ka tüd-

ruk, kel polnud endal aga aimugi, kui palju maksis isal tema ülalpidamine.

„Aga mis siis teha?“ küsis ta, peake viltu, silmis suur küsimus.

„Kui ma saaksin kuidagi kümme krooni, siis peremees laseks meid veel ühe kuu elada korteris,“ arvas poiss. Kuid ega vist saa nii palju raha kustki veel enne jõulusid,“ lisas ta ohates juurde.

„Jah, ja isa pole ka kodus. „Kuid mul on endal ka raha,“ hüüdis ta äkki rõõmuga. „Oota veidike!“ ja jättes teise lah-tisele uksele seisma ta jooksis tubadest läbi oma kambrisse, kus oli ta plekkkassa. Seal pidi olema viis krooni kümne- ja kahekümneseendilistes kinkides isalt ja tädidelt. Ta kiskus selle kassa lahti ja terve laud oli täis peenraha. Kaks peotäit sai neist.

„Kas sul on terved taskud?“ küsis ta, kui ta teise juurde tagasi jõudis. Saanud jaatava vastuse, raputas ta oma mõlema peo sisu poisi taskusse. Ja siis kirjutas ta hirmus tõsise näoga paberile teiste nimede alla: „Heljo Västrik — 5 krooni.“ Tähed olid küll nurgelised, aga siiski selgesti kirjutatud.

„Täna väga!“ lausus poiss. Ta oli nii üllatunud, et ta vaevalt sosistada jaksas.

„Kas su kodu on kaugel ka?“

„Jah, Võseriku viis, kolm.“ Ja jälle tegi võõras poiss sügava kummarduse, pani mütsi pähe ja kadus trepilt. Heljo tegi väga ilusa nixsu, kuid seda polnud enam kedagi nägemas ja ta läks tuppa tagasi.

Isa tuli tol õhtul koju väga hilja. Heljo oli oma koolitöö juba aärmugi lõpetanud ja veidi aega isegi köögis Almaga juttu katsunud vesta. Kuid Alma ütles, et mingi Heljo parem tuppa: tal olevat niikuinii palju tööd nüüd jõulude eel. Niisugune jutt oleks teinud Heljo kurvaks, kuid sõna *jõulud* nagu lepitab kõik. Ta ainult ohkas ja läks jälle tagasi saali. Ta ronis diivanile ja katsus jälle mõelda rohelisest paa-bulinnust, kelle isa talle jõuluks kingib.

Siis aga äkki kõlises uksekell. Isa tuli. Ta pani palitu varna, võttis kalossid jalast ja astus siis naeratades tuppa.

„Noh, meie oleme täna kaunis hilja veel üleval,“ ütles ta ja istus söögilauda. „Mis meie siis teame täna ka rääkida?“ Oi, Heljol oli täna palju jutustada, kuid ta ruttas kõige tähtsamat uudist kõige enne ütleva.

„Üks kerjuspoiss käis siin ja tal oli katkine palitu ja paljad sääred ja suur kirkaasas, et lugupeetud kaaskodanikud aidake, sest et ema on haige ja pole raha ja pole süüa ja ma andsin talle terve oma kassa ja tegi ilusa kummarduse ja . . .“

„Üks kerjuspoiss?“ katkestas teda isa. „Kui vana ta oli?“

„Nii natuke minust suurem. Aga ega ta vist ikka üks hea poiss polnud.“

„Miks sa seda arvad?“

„Aga tal olid nii räbalad rõivad ja tal polnud kraedki kaelas . . .“ Isa naeratas ainult, kuid jätkas vaikides söömist,

ja Heljo jätkas oma jutustamist. Ta seletas isale nende kahekõnest ja kus poiss elas. Alles siis, kui isa oli söömise lõpetanud ja lauast üles tõusis, ütles ta:

„Kas sa oled juba üsna väsinud, või räägime veel ühe jutu?“

„Juttu, juttu!“ kinneldas Heljo kiirelt. Ta jooksis juba isa eel saali ja oli ta tooli kõrval oma väikesele taburetile juba istunud. Isal oli palju huvitavaid jutte. Ta teadis rääkida vangistatud printsessidest, Reinuvader rebasest ja valgest hobusest Vaskast. Kuid täna ta rääkis aga sootuks millestki muust.

„Elas kord üks väike poiss,“ nii alustas isa vaikse, peaaegu kurva häälega, „kes elas kaugel maal. Seal polnud ilusaid tube vaipadega põrandal. Toad olid madalad ja mustad, sest seal elasid vaesed inimesed. Poisi isa ja ema olid surnud ja ta elas võõraste inimeste juures, kes olid ta vastu väga kurjad. Perenaine andis talle süüa musta leiba soolaste silkudega, ja sedagi polnud küllalt. Tal polnud saapaid ja pidi käima paljajalu. Ta tööks oli karjahoidmine. Vahel oli ta kõht nii tühi, et ta otsis sügisel mätastelt külmunud marju ja sõi neid nälja kustutamiseks. Kui ta jalad hakkasid märjas ja vahel härmas rohus punetama ning kangestusid külma käes, istus ta ise oma jalgadele, et neid soojendada. Kuid kaua ta ei võinud ka niigi neid soojendada, sest juba jooksid loomad laiali ning ta pidi minema neid hoidma. Nii oli vaesel poisil väga kurb elu. Öösi ta mõtles oma põhukotil

oma heast emast, kes oli surnud nii vara, ja nuttis. Kuid mida külmemaks ilmad sügisel läksid, seda viletsamaks muutus ka ta elu. Vihm leotas ta märjaks, vilud tuuled panid ta lõdisema, kuid perenaine ei andnud talle ühtegi soojemat hilpu selga. Koolid algasid oma tegevust ja väike poiss oli ikka heameelega koolis käinud, kuid nüüd ta ei saanud enam kooli minna. Siis otsustas see väike mees ühel õhtul plehku panna. Taskus tükike kuiva leiba ta lahkus öö tulles talust ja hakkas linna poole sammuma. Ta oli kuulnud, et linn asetsevat seal pool, kust paistis kiriku torn. Nii ta valiski selle tee. Kuid linn oli kaugemal, kui ta oli arvanud. Öö oli külm. Ta väsis ja lõpuks puges ta teeäärde heinaküüni magama. Kuigi ta kattis end hoolega heintega, lõdises ta külmast. Jällegi nuttis ta, sest ta mõtles, et tal polnud kuski kodu ja kedagi, kes teda armastaks. Ja väikesed poisid vajavad armastust niisama palju kui väikesed tüdrukudki. See oli pikk ning kurb tee linna poole. Mõnikord viis mõni lahke teeline teda oma vankri otsal veidike edasi. Talumehed jagasid mõnikord oma leivakoti sisu temaga, sest ta oli ausa näo ning südamega poiss. Nii ta jõudis viimaks nädalapikkuse reisu järel linna. Siin läks lugu veelgi keerulisemaks. Tänavad olid täis säärast elu ja liiklemist, mis oli poisile päris võõras. Ta vahtis kõike seda ammuli sui, kuid kui tuli õhtu, tuli tal jällegi uus mure: kuhu minna öösiks. Heinaküüne polnud siin ja öö oli külm.

Ta nägi kuhugi tänavaäärsesse majja inimesi sisse minevat. Sealtsi kostis pillimängu ja laulu. Tal oli külm ja nii astus temagi sisse. See oli üks äärelinnakõrts, aga ega poiss seda teadnud. Ta istus pingile. Inimesed tulid, istusid, laudade äärde, tellisid jooke ja sööke, sõid ja jõid ning lärmitsevad. Keegi ei pannud teda tähele ja ta soojendas end. Äkki astus üks valge põllega mees ta juurde ja ütles: „Noh, noormees, mis sina siin istud?“ Poiss kohkus ära ja sosistas siis väga alandlikult: „Soojendan end, härra.“ — „Ah või soojendad. Noh kust sa siis ise tuled kah, et end nii soojendad?“ — „Kudiverest tulen,“ vastas poiss nüüd juba natuke julgemalt. „Või Kudiverest koguni. Mis häda sind siis linna ajas?“ küsis mees edasi ja poiss, kes nägi, et see polnudki nii kuri onu, rääkis talle terve oma loo. See võttis võõra mehe päris tõsiseks. „Kas sul pole ühtegi tuttavat linnas?“ küsis ta, kui ta veidike oli mõtelnud. „Ei kedagi.“ — „Noh kuhu sa siis tahad öösiks jääda?“ Kuid sellele küsimusele ei osanud poiss enam midagi vastata. „Noh sa võiksid siis sel öösel siin tagatoas pingil magada,“ ütles mees, kellel näis olevat lahkem süda kui nägu, „kuid homme tuleb sul leida midagi tegemist ja ulualust.“

Nii magaski poiss oma esimese öö linnas kõrtsipingil ja see polnud ka mingi lõbus öö. Järgmisel hommikul juba üsna vara tuli keegi võõras mees kõrtsi ja küsis paari mehe üle teateid. Kuid neid

polnud seal. „Ah tahtsin neile midagi tööd anda,“ ütles mees ja lahkus siis. Poiss tõusis kohe püsti ja mehe järel toast välja, kuid sõnakestki ise ei julgenud ta ütelda. Kuid väljas pöördus mees ümber ja küsis: „Egas sina, poiss, ometi tööd otsi?“ — „Otsin küll,“ vastas poiss. „Noh tule aga siis kaasa,“ ütles mees ja poiss sammus virgalt ta järele. Nii algas ta elu linnas. Talle anti esialgu kergemat tööd puuhoovis ja ruum pööningu nurgas magamiseks. Päeval ta töötas ja õhtul ta õppis ning käis koolis. Aegamööda ta sai parema töökoha ja siis üks hea onu nägi, et ta oli hoolas poiss, ja saatis ta omal kulul edasi õppima. Nüüd ta on mees, kes annab ise paljudele teistele tööd.“

Isa vaikis, nagu tahaks ta mõtelda. Kuid Heljo, kes seda lugu oli suure põnevusega kuulanud, küsis uudishimulikult:

„Ei tea, kas ma seda poissi ka tunnen?“

Isa tõsine nägu tõmbus naerule ja ta ütles:

„Küllap tunnend seda poissi, Heljo. See on isa ise.“

Seejärel saatis isa Heljo magama, kuid uni ei tahtnud tulla sel õhtul Heljole sugugi kergelt. Et isa, kes ehitas nüüd suuri sildu üle jõgede ja raudteid läbi metsade; isa, kes oli ministrite sõber ja kellel oli suur uhke auto, oli tulnud kord paljajalu linna — see oli imelikum kui ükski muinasjutt. Miks oli isa talle seda jutustanud? Küllap seepärast, et ta oli

arvanud halba kerjuspoisist, kelle ema oli haige ja nälgis. Ja äkki oli Heljo süda nii kurb, et ta pööras oma silmad padja poole ja hakkas nutma. Ja nii nuttes ta jäigi magama.

3.

Jõulud tulid kiiresti ligemale. Kuid Heljo mõtles ikka vähem rohelisest paabulinnust. Pärast isa juttu tal oli nagu piinlik paluda isalt sellist kinki, mis nii palju raha maksaks. Mitte, et isal poleks olnud raha. Ta teadis, et isa oli rikas mees, kuid kui ta mõtles, milline oli olnud isa lapsepõlv ja milliselt tema elas, siis hakkas tal natuke piinlik. Enam ta ei nurisenud, kui ta pidi sööma õhtusöögiks toitu, mis polnud ta lemmiktoit, ja kui ta ei saanud uut kleiti, kui ta seda igatses. Kui isa talt paar päeva enne jõule küsis, millise kirja see Heljo siis tänavu ka jõuluvanakesele saadaks, siis Heljo ilmutas selle vastu üpris vähe huvi. Selle asemel ta küsis:

„Ei tea, kas sel kerjuspoisil, kel ema haige, peaks olema ka jõulukuuske?“

Seda isa ei teadnud.

„Kuid kas neil on ka jõuluks vorste ja saia ja kompvekke?“

Ka sellele ei teadnud isa midagi vastata, kuid ta arvas, et egas vist pole.

Heljo jäi mõtlema. Ja sellega see jutt tol päeval lõppeski. Kuid kui jõuluõhtul jõuluvana tuli kellade saatel ja tõi talle terve sülemi suuri ja ilusaid kinke, siis

unustas ta kõik muu ja oli otsatu õnnelik. Künlad särasid ja tuba oli rõõmust kilkamist ning rõõmu täis. Isegi isa näis täna olevat rõõmsam ja noorem: istus lausa põrandal ja mängis Heljoga. Kuid siis äkki ta tõusis salapärase näoga üles ja ütles:

„Nüüd, Heljo, paneme mõlemad endile soojad rõivad selga ja lähme natuke jõuluvanakest mängima.“

„Aga kuhu?“

„Küll sa ise näed. Pane aga nüüd ilusasti palitu selga.“

Heljo oli kähku rõivais, kuid isa ootas teda juba esikus. Kõõgist tuli Alma suure korviga, mis oli hoolsasti paberiga kaetud. Isa läks kõige esimesena välja ja keeras siis teiste järel ukse lukku. Siis läksid nad kõik trepist alla. Ukse ees ootas isa suur auto. Kui nad olid kõik autosse roninud, nägi Heljo, et jõulud olid ka siin, sest isegi autos oli väike kuuseke, künlad küljes ja kõik. Isa oli väga saladuslik, pani masina käima ja sõit algas. Linnatuled särasid. Igast majaaknast paistis säravaid kuuski. Siis muutusid tänavad kitsamaks ja majad viletsamaks, ja äkki jäigi auto seisma. Alma võttis korvi jälle kätte ja ronis välja, isa aga võttis väikese kuusekese. Alma oli korvi all päris küürus, sest ta oli juba vana.

„Noh, võta sina, Heljo, kuusk oma kätte,“ ütles isa; ja kui Heljo oli kuuse oma kätte võtnud, aitas isa Almal kanda korvi. Nad astusid kitsast uksest häma-

rasse koridori. See oli niiske ja lehkas vööralt. Isa luges ustelt hoolega numb-reid. „Ah siin ongi viis,“ ütles ta ja koputas. Ja siis nad astusid kõik väi-kesse hämaralt-valgustatud toakesse. Esi-alku ei näinud Heljo toas midagi, kuid kui ta silmad hakkasid videvikuga har-juma, nägi ta tagumise seina ääres voo-dit, millel lebas kahvatu naine. Voodi ees toolil oli istunud talle tuntud kerjus-poiss, kuid nüüd seisis ta kokkunult ema voodi ees.

„Röömsaid pühi!“ ütles isa. Ja Hel-jogi ütles vaikselt:

„Röömsaid pühi!“ ja tegi ilusa niksu.

Isa võttis Heljo käest kuuse, pani selle lauale püsti ja hakkas siis küünlaid süü-tama. See tehtud, võttis ta Almalt korvi ja tõstis selle ka lauale lähemale. Ja nüüd hakkas Alma sealt kõiksugu maits-vaid asju välja kraamima. Laud sai päris täis saiapätsidest, praetud kanast, õuna-dest, kookidest ja muust heast. Viima-sena pandi sinna veel poisi kuldnööpi-dega ülikond ühes saabastega.

Heljo polnud ise sugugi vähem ülla-tunud kui haige naine ja poeg. Need aga vaatasid sellist rikkust kokkunud nägudega. Lõpuks sosistas haige vaikse häälega:

„Kes teie ometi olete? Tulete nagu Jumala inglid jõuluõösi vaese inimese palvet vastama.“ Heljo kuulis, kuis poiss emale sosistas:

„See on see väike tüdruk, kes mulle viis krooni andis“

„Ei midagi, jõuluõösi peab inimesel olema vähemalt süüagi, ja meie juhtusime tulema siia poole kanti kord, nii siis astusime sisse,“ ütles isa ning püüdis oma häälele anda asjalikku kõla, kuid temagi hääles oli midagi uut helisemas, nii et Heljole tundus, et tal oli natuke raske rääkida.

„Heino, laula külalistele üks laulgi nüüd,“ ütles ema ja poiss hakkas kuulekalt, kuid siiski arglikult laulma:

„Oh, mis hõiskamist ja rõõmu
Toob see kallis jõuluaeg!
Igal pool on täna kiitmist,
Ristirahval rõõmu aeg . . .“

Ta hääle helises nagu pisike hõbedane flööt, mis vahel suurest meeleliigutusest tahtis hoopis vaikida, kuid siiski jätkas oma muusikat. Heljot huvitas see kummaline jõululaul. Sellist polnud ta enne veel kuulnud. Ja kui poiss vaikis, küsis ta:

„Kust teie selliseid jõululaule õpitate?“

„Kas teie siis seda ei oska? Ma õpin neid pühapäevakoolis?“

„Pühapäevakool, mis kool see on? Aga pühapäeval ei käida ju koolis.“

„Aga mina käin, siin kuskil palvelas. Seal räägitakse jõuludest ja Piiblist ja õpetatakse laule ja . . . Siis teie ei käigi pühapäevakoolis?“

„Ei, mina käin teatris lasteetendustel, aga seal ei õpetata jõululaule.“

Lapsed olid jutuhoos ja ei tea, kui

kaua nad oleksid veel kõnelnud, kui isa poleks mitte vahele seganud ning ütelnud:

„Aga Heljo, nüüd ütle ilusti head ohtut ja soovi rõõmsaid pühi, siis hakka-me meie minema.“ Nii pidigi Heljo oma kõnelused pooleli jätma, kuigi tal oli veel paljugi küsida. Kuid selle asemel pidi isa ta küsimusi vastama, kui nad kodu poole sõitsid.

„Isa, miks mina ei käi pühapäevakoolis?“

„Ma arvasin, et see sind ei huvita,“ vastas isa.

„Huvitab küll, kui seal lauldakse ja jutte räägitakse.“

Tükk aega oli vaikus, siis lisas Heljo juurde:

„Aga kui ma olen hea laps, kas siis mind lubatakse ka minna vahel pühapäevakooli?“

„Noh, eks seda näe,“ vastas isa. Kuid see oli niisuguse häälekõlaga öeldud, et Heljo teadis, kui ta siin jonnima hakkab, viib ta veel oma soovi läbi. Kuid jõuluöösi ei jonnita ja nii ta otsustas selle küsimuse edasi lükata, kuni on jälle vähem pidulikud päevad.

Veidi aega oli vaikus, siis küsis aga tüdruk jälle:

„Isa, ei tea, kas see poiss tahab ka nii väga õppida, nagu isa tahtis, kui ta noor oli?“

„Ei tea, näis,“ see oli kõik, mis isa ütles, kuid see lause rahuldaski Heljot täiel

määral; ja nii sõideti kodu poole, kõigil südames suur jõulurõõm.

4.

Jõulud olid jällegi tulnud kõigi oma vanade lauludega ja uute rõõmudega. Seitseteist kiireltkihutavat aastat oli möödunud. Palju oli muutunud. Südalinnast mitte väga kaugel säras uus moodne kirik, kus pühitseti esmakordselt jõulusid. Avatud udestest kostis pühalikku orelimuusikat ja rahvast tungles laiade portaalide ees.

Kaks noort õnnelikku inimest tuli läbi rahvamassi. Keegi sosistas nende möödudes:

„See on arhitekt Heino Vallimäe oma noore naisega. Tema ehitaski selle kiriku.“

Kiriku uktsel seisatasid nad veidike ja mees sosistas:

„Heljo, ma pole unustanud oma jõulukinki.“

„Mis see on?“ küsis naine.

„Küll sa ise hiljem näed.“

„Roheline paabulind?“ naeratas naine. Siis kadusid nad mõlemad kiriku valgesse sisemusse. Orel algas uut laulu ja rahvas laulis nagu juubeldades kaasa:

„Oh, mis hõiskamist ja rõõmu,
Toob see kallis jõuluaeg!
Igal pool on täna kiitmist,
Ristirahval rõõmu aeg.“

A-11816

Hind 10 senti